

gie. Idealiseren van het verleden in een eigenschap van de oudere generatie, die gekenschetst wordt als conservatieve. Conserveren behoort in de tandheelkunde tot de dagelijkse routine, maar de preventiegedachte wint gelukkig terrein.

Ik hoop dat wij met elkaar in staat zijn om te voorkomen dat het 100-jarig bestaan van deze Vereniging van Tandartsen een illusie wordt.'

28 september 1979.

J. A. Tolmeijer

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR PROTHETISCHE TANDHEELKUNDE

Aankondiging wetenschappelijke vergadering d.d. 19 januari 1980

Op zaterdag 19 januari 1980 belegt de Nederlandse Vereniging voor Prothetische Tandheelkunde een wetenschappelijke vergadering, waarbij de vraag 'De behandeling van de tandeloze patiënt, louter een kwestie van techniek?' centraal staat.

De vergadering wordt - van 10.00 tot 16.00 uur - gehouden in het gebouw van de Faculteit der Geneeskunde van de Vrije Universiteit, Van der Boechorststraat 7 te Amsterdam-Buitenveldert.

Ter toelichting moge het onderstaande dienen.

De behandeling van de tandeloze patiënt vormt een belangrijk onderdeel van de tandheelkundige gezondheidszorg, want op dit moment telt ons land, naar schatting, ruim 3 miljoen tandelozen.

Tot de 19e eeuw heeft de behandeling van de edentate patiënt zich voornamelijk gericht op herstel van de esthetiek. Vanaf het begin van deze eeuw heeft de gebitsprothese echter een stormachtige, technische ontwikkeling doorgemaakt. Zowel de afdrukmethoden als de articulatoren zijn op basis van de anatomie en de fysiologie van het kauwstelsel sterk geperfectioneerd. Dit heeft ertoe geleid, dat het in principe mogelijk is een gebitsprothese te vervaardigen, die aan alle eisen van retentie, stabiliteit en functie voldoet.

Het esthetisch aspect van de gebitsprothese zou evenmin problemen hoeven te geven, gezien het grote aanbod van voortdurend fraaier uitgevoerde kunsttanden.

Nog steeds blijkt echter, dat ondanks de bereikte technische perfectie, vele prothesedragers problemen hebben met deze vorm van tandvervang. Het beeld van de ontevreden patiënt met een goede prothese zal ongetwijfeld bij vele praktiserende tandartsen bekend zijn, maar omgekeerd kan het voorkomen, dat een kwalitatief matige prothese geen reden tot klagen oplevert. In de vakgroep Prothetische Tandheelkunde van de Vrije Universiteit wordt reeds jaren aandacht besteed aan de behandeling en begeleiding van de tandeloze patiënt. Dit leidde onder meer tot de dissertatie van Dr. W. Kalk, waarin de behandeling van de edentate patiënt centraal staat.

Tijdens deze bijeenkomst zal door een aantal medewerkers van de Vrije Universiteit getracht worden aan te geven, welke factoren een rol kunnen spelen bij de totstandkoming van het uiteindelijk resultaat van de behandeling. Door in het programma ruimte te laten voor een vrije discussie, zal de toehoorder ruimschoots in de gelegenheid worden gesteld eigen ervaringen en vragen in het midden te brengen.

Voordrachten zullen worden gehouden door: Dr. W. Kalk (volledige en directe prothese); Drs. B. Boeke, psycholoog; Dr. M. A. J. Eijkman (voorlichtingskunde) en Drs. S. E. W. Engels (maxillo-faciale prothetiek).

Deze wetenschappelijke vergadering is ook toegankelijk voor belangstellende tandartsen, niet-leden van de Nederlandse Vereniging voor Prothetische Tandheelkunde. De kosten voor deelname bedragen f 40,-, inclusief koffie en lunch.

Voor deelname kan men zich opgeven door overschrijving van f 40,- op bankrekening 69.94.62.428 van de Crediet- en Effectenbank N.V. te Utrecht, t.n.v. K. J. G. van der Laan, penningmeester Ned. Ver. v. Proth. Thk. Het postgironummer van de bank is 75 65 1.

Binnenland

GEZONDHEIDSORGANISATIE

Jaarverslag TNO 1978

De Redactie ontving het jaarverslag 1978 van de Gezondheidsorganisatie TNO en ontleent daaraan, voor wat betreft de *Werkgroep TNO Tand- en Mondziekten*, het onderstaande.

In het verleden is gedurende een aantal jaren het effect van drinkwaterfluoridering op tandcariës bestudeerd. De uitkomst van dit onderzoek was positief, 60% cariësreductie. Een ontwerp van wet tot wijziging van de Waterleidingwet inzake de fluoridering van drinkwater werd tijdens de parlementaire behandeling teruggetrokken. Hierdoor werd de werkgroep genoodzaakt haar activiteiten te verleggen naar onderzoek, gericht op het ontwikkelen van alternatieve middelen en methoden ter bestrijding van tandcariës. In dit kader werd in 1978, na een nulpuntsonderzoek in het jaar daarvoor, een klinisch experimenteel onderzoek naar het effect van een fluoridehoudende tandlak voortgezet.

Fluoridehoudende tandlak

Uit experimentele gegevens is gebleken dat het direct op het glazuur aanbrengen van geconcentreerde fluoride-oplossingen een belangrijk cariësremmend effect heeft. Opgemerkt dient echter te worden dat het effect van de drinkwaterfluoridering niet wordt bereikt. Eén van de oorzaken van het minder effectief zijn van lokale fluoride-applicatie, is het feit, dat de inwerktijd kort moet worden gehouden. De gebruikelijke fluori-

de-oplossingen dienen op een, relatief droog, glazuuroppervlak te worden aangebracht. Bij de gemiddelde patiënt kan een dergelijke situatie slechts gedurende een korte tijd - vijf minuten bijvoorbeeld - worden gehandhaafd. Om die reden is voor het onderzoek de voorkeur gegeven aan een type fluoridehoudende tandlak, dat een aanzienlijke verlenging van de inwerktijd mogelijk maakt.

De lak hecht zich na opbrengen gedurende 24 uur aan het glazuur en in enkele gevallen zelfs langer. Een andere gunstige eigenschap is dat de lak zich snel laat opbrengen; de behandeling duurt slechts 10 minuten per kind, hetgeen de kosten-batenverhouding gunstig zal beïnvloeden.

Bij het onderzoek zijn in totaal 600 kinderen betrokken, verdeeld in vier groepen, één groep van tienjarigen, één groep van twaalfjarigen en twee gematchte controlegroepen. De resultaten van de eerste periode worden verwerkt; onderzoeken van deze aard vergen echter nogal wat tijd, resultaten zijn pas op een langere duur te verwachten.

Fluoridetandpasta met enzymstelsel

In een tweede klinisch experiment worden kinderen, die fluoridehoudende tandpasta gebruiken, vergeleken met kinderen die dezelfde tandpasta gebruiken, maar met toevoeging van een enzymstelsel. Dit enzymstelsel activeert een bacteriologisch mechanisme in de mondholte, dat remmend werkt op de bacteriegroei in de tandplaque. Bij dit onderzoek, dat drie jaar duurt, gaan, zijn 600 kinderen betrokken van 11 jaar. De kinderen zullen jaarlijks worden onderzocht. De proef- en controlegroep zijn door 'matching' van de kinderen op geslacht, sociaal-economisch milieu en cariësindex samengesteld. In het najaar van 1978 zijn de eerste klinische gegevens verzameld.

Fluoridering van drinkwater

In Tiel en Culemborg is in de maand september begonnen met een nieuw klinisch-epidemiologisch onderzoek. In 1973 is met de fluoridering van het drinkwater in de gemeente Tiel na 20 jaar gestopt. Het is van belang om het effect van de stopzetting op de gezondheid van het gebit te bestuderen. Ter vergelijking kan evenals in het verleden, de gebitstoestand van kinderen in de gemeente Culemborg worden gebruikt. Een complicatie voor het onderzoek is dat in Tiel sedert 1972 een intensief voorlichtingsproject gaande is met het oorspronkelijke doel, naast de cariësreductie door drinkwaterfluoridering nog een aanvullende te bewerkstelligen. Om deze reden richt het onderzoek zich in eerste instantie op twaalfjarige kinderen. Deze zijn ten tijde van de stopzetting van de fluoridering niet direct betrokken geweest bij het voorlichtingsproject, omdat dit zich op jongere kinderen richtte. Het grootste gedeelte van het blijvende gebit, namelijk de hoektanden, de premolaren en de tweede blijvende molaren, zijn bij deze kinderen in het laatste stadium van de calcificatieperiode ver-

stoken gebleven van de invloed van de drinkwaterfluoridering. Er wordt overwogen deze kinderen tot het 15e jaar longitudinaal te volgen, omdat gedurende deze periode de toename van cariës het grootst is.

Gebitsgezondheid

Algemeen wordt aangenomen dat de gebitsgezondheid van de Nederlandse kinderen de laatste tijd iets is verbeterd. De constatering berust vaak op éénmalige waarnemingen ergens in Nederland; de resultaten kunnen niet worden vergeleken met gegevens verkregen uit eerder onderzoek. De epidemiologische gegevens van Culemborg kunnen behalve ter vergelijking met Tiel, ook worden gebruikt om een eventuele vooruitgang in gebitsgezondheid te toetsen door de resultaten van nu naast die van soortgelijk onderzoek uit de periode 1953-1973 te leggen. In het geheel zijn 330 kinderen, 186 in Tiel en 144 in Culemborg uit de geboorteklasse 1966, bij dit onderzoek betrokken.

Overwogen wordt in 1979 alle klinische gegevens te computeriseren. De verwerking zal dan sneller gaan en wellicht kan tevens een groter aantal vraagstellingen worden beantwoord.

Laboratoriumonderzoek

Naast deze klinisch-epidemiologische en -experimentele activiteiten werkt de groep in het laboratorium aan het cariësprobleem, waarbij een belangrijke doelstelling is het ontwikkelen van een model, dat cariës onder laboratoriumcondities creëert. Dit dient zo te worden opgezet, dat de invloeden van verschillende op elkaar inwerkende factoren zoals temperatuur, zuurgraad, ontkalkingsmedium en tijd onafhankelijk van elkaar kunnen worden bestudeerd. De werkgroep beschikt op dit moment zowel over een wiskundig model als over een laboratoriummodel. Met behulp van het wiskundig model is het mogelijk het cariësproces te simuleren met behulp van een computer. Deze simulaties, getoetst aan gegevens uit de literatuur over laboratoriumexperimenten, bieden de mogelijkheid de invloed van bepaalde cariësremmende stoffen – mits de werking bekend is – op voorhand te bestuderen.

Het eerste optreden van een beginnende carieuze aandoening is gekenmerkt door het feit dat het verlies van tandweefsel niet aan de oppervlakte begint maar er juist onder. De eigenlijk 'laesie' wordt bedekt door een $\pm 30-40$ micron dikke relatief intacte oppervlakkige laag. Door toevoeging van een geladen gel of een andere hoogmoleculaire stof aan het ontkalkingsmedium werd in de laboratoriumsituatie aanvankelijk een op natuurlijke cariës gelijkende 'aandoening' verkregen. Uit resultaten van de meest recente experimenten blijkt echter dat een simpele toevoeging van 1 mol l^{-1} calcium en fosfaat aan het ontkalkingsmedium genoeg is om de morfologisch zo typische glazuuraandoening te creëren.

De technieken die bij het bestuderen van de aandoening het meest worden toegepast zijn:

microradiografie, microdensitometrie en hardheidsmetingen. Dit zijn, relatief gezien, tamelijk grove technieken, vooral als het erom gaat informatie te verkrijgen over het eerste stadium van de aandoening – er is dan hoogstens een diepte van 50 micron bereikt. Een gevoeliger techniek, die tevens vergelijking met de microradiografische gegevens toelaat, is de polarisatiemicroscopie. De parameters die deze techniek beïnvloeden, worden nu nader onderzocht. Behalve bovenomschreven gericht fundamenteel onderzoek wordt een aantal experimenten verricht, die informatie verschaffen over de effectiviteit van lokaal toepasbare fluoride-oplossingen. Nader bestudering in de laboratoriumsituatie leert, dat een mengapplicatie het meest werkzaam is. Sommige fluoride-oplossingen beschermen wél gezond glazuur (1,23% NaF en 4% TiF₂) en niet aangetast, andere zijn weer juist op aangetast glazuur actief (4% SnF₂).

Onderzoek in de Verenigde Staten wijst op duidelijk in deze richting, dat overwogen kan worden in de nabije toekomst de mengapplicaties in een longitudinaal klinisch onderzoek te gaan testen.

DR. MARTJE DE BOER MET EMERITAAT

Op 1 september 1979 heeft lector Dr. M. de Boer, voor velen Martha, stilletjes afscheid genomen van haar afdeling Preventieve Orthodontie. Diegenen, die haar kennen, denken bij het lezen van haar naam onmiddellijk aan Meppel. De stad waar zij in 1925 het eindexamen aan de rijks-hogereburgerschool behaalde. Aldaar werd zij ook opgeleid voor onderwijzeres aan de rijkskweekschool en verwierf er achtereenvolgens de acte Engels L.O., de hoofdacte, de acte Wiskunde L.O. en de acte Duits L.O. Gedurende enige jaren was zij werkzaam bij het lager onderwijs en bij het nijverheidsonderwijs in Meppel.

In 1934 werd zij ingeschreven aan de Faculteit der Geneeskunde van de rijksuniversiteit te Utrecht om de opleiding voor tandarts te volgen. Na het behalen van het tandartsdiploma werd zij destijds mede op aandringen van Dr. J. A. W. van Loon, onder wiens leiding zij studeerde, als assistent aangesteld op het Tandheelkundig Instituut van de rijksuniversiteit te Utrecht. Zij was werkzaam op de afdeling Prothetische Tandheelkunde van de toenmalige lector mejuffrouw J. G. Schuiringa en op de afdeling Orthodontie van de toenmalige lector Dr. J. Oidtmann. Onder leiding van laatstgenoemde specialiseerde zij zich in de orthodontie.

In 1945 volgde een benoeming tot hoofdassistent-met-leeropdracht op de afdeling Orthodontie; in 1948 werd zij conservator. Later wetenschappelijk hoofdambtenaar A op de genoemde afdeling onder de hoogleraar Prof. R. W. Broekman.

Bij de erkenning van het specialisme Dento-Maxillaire Orthopaedie in 1954 door de Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde werd zij in het specialistenregister ingeschreven.

In 1964 volgde haar benoeming tot lector, met als leeropdracht de Preventieve Orthodontie. In haar openbare les, getiteld 'Sociaal perspectief van de preventieve orthodontie' en uitgesproken bij de aanvaarding van dit ambt, omschrijft zij de doelstelling en het terrein van de preventieve orthodontie en wijst zij de taak en de mogelijkheden, die de algemeen-practicus en de georganiseerde jeugd tandzorg op dit gebied hebben. Om de kennis van de gebitsontwikkeling te vergroten en om een bijdrage te leveren aan een wetenschappelijk verantwoord onderwijs in de preventieve orthodontie begon zij al in 1960 met een longitudinaal onderzoek, waarvoor zij haar werkterrein zocht in de gemeente Meppel. De resultaten van dit onderzoek zijn beschreven in haar proefschrift, dat in 1970 verscheen met als titel 'Aspecten van de gebitsontwikkeling bij kinderen tussen vijf en tien jaar'.

Op 9 april 1976 ontving zij de Dr. J. A. W. van Loon-prijs. Deze prijs wordt slechts eens in de drie jaar uitgereikt door de Nederlandse Vereniging voor Orthodontische Studie en werd haar aangeboden voor de talrijke waardevolle publikaties, die op het gebied van de orthodontie van haar hand zijn verschenen. Het was, zei zij toen zelf, alsof het advies om in het onderwijs te gaan, haar destijds door Dr. van Loon gegeven, na een lange reis eindelijk zijn doel bereikte. Voor haar opmerkelijke, bijna 40-jarige, staat van dienst, waarbij haar inzet tijdens de periode '43-'45 om de onderwijsverzameling van wijlen Mej. Schuiringa voor het Tandheelkundig Instituut te behouden, niet onvermeld mag blijven, werd zij op 27 april 1979 benoemd tot officier in de orde van Oranje Nassau. Een verdiende onderscheiding. Het moet voor haar een grote teleurstelling zijn, dat er na haar emeritaat tot opheffing van het afzonderlijke lectoraat in de preventieve orthodontie is besloten. Hierdoor dreigt het wetenschappelijk onderzoek, hetgeen mede de basis is voor het onderwijs in de preventieve orthodontie te kort te worden gedaan.

In ieder geval zal het haar goed doen, dat het onderwijs in de preventieve orthodontie, waarvan Dr. M. de Boer onbetwist de grondlegster is, tegenwoordig niet meer uit de opleiding voor de tandheelkundige studenten in Utrecht weg te denken is. Haar niet afnemende ijver, gesteund door een goede gezondheid, zal zeker nog resulteren in een aantal te verschijnen publikaties. Moge haar die goede gezondheid nog vele jaren gegeven zijn.

S. K. Kooi

SUBFACULTEIT DER TANDHEELKUNDE RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

Aankondiging postacademisch onderwijs

Op dinsdag 1, woensdag 2, donderdag 3 april en dinsdag 22 april 1980 zal door de Subfaculteit der Tandheelkunde van de rijksuniversiteit te Utrecht, een cursus worden verzorgd onder de titel: *Functiestoornissen in het kauwstelsel; een praktische benadering.*

De werktijden zijn van 9.00 tot 17.00 uur en de aanmelding voor deze cursus dient te geschieden vóór 1 maart 1980 bij de afdeling Postacademisch Onderwijs van de Subfaculteit der Tandheelkunde, Sorbonnelaan 16, 3584 CA Utrecht. Nadere mededelingen zullen nog volgen.

BENOEMING DR. I. VAN DER WAAL

Met ingang van 1 november 1979 is Dr. I. van der Waal (Nieuw Vennep) benoemd tot bijzonder hoogleraar in de Faculteit der Geneeskunde aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, om onderwijs te geven in de Pathologie van de Mondholte, in het bijzonder de Oncologie.

SUBFACULTEIT TANDHEELKUNDE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Oproep tot alumni en (oud)medewerkers

Het Bestuur van de Subfaculteit Tandheelkunde van de Universiteit van Amsterdam nodigt – ter gelegenheid van het feit dat 1979/1980 het 15e studiejaar is – allen uit, die verbonden zijn (geweest) aan de Subfaculteit en/of aldaar hebben gestudeerd, de Nieuwjaarsreceptie bij te wonen.

Deze ontvangst vindt plaats in de Kantine van het gebouw Tandheelkunde aan de Louwesweg te Slotervaart.

De datum is vrijdag 11 januari a.s., het tijdstip van 15.00 uur tot 18.00 uur.

PROMOTIE

W. Kalk

Op vrijdag 9 november 1979 promoveerde de heer W. Kalk (Westzaan) tot doctor in de Geneeskunde aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, op een proefschrift getiteld: 'Het kunstgebit een blij bezit?'. Promotor was Prof. Dr. P. A. E. Sillevius Smitt, copromotor Prof. Dr. H. R. Wijngaarden, terwijl Dr. Ir. A. Hasman als co-referent optrad.

BENOEMING DR. A. KEMP

Bij Koninklijk Besluit van 25 augustus 1979 is de heer A. Kemp (Baambrugge) benoemd tot gewoon lector in de Faculteit der Geneeskunde aan de Universiteit van Amsterdam, om onderwijs te geven in de Biochemie ten behoeve van de tandheelkunde.

Voordien was de heer Kemp reeds als wetenschappelijk hoofdmedewerker verbonden aan het B.C.P. Jansen Instituut van de gemeentelijke universiteit te Amsterdam.

KLINISCHE AVOND VOOR TANDARTSEN TE NIJMEGEN

Aankondiging programma 17 januari 1980

Op donderdag 17 januari a.s. zal een klinische

avond worden gehouden in de collegezaal van het Gebouw klinische tandheelkunde, Philips van Leydenlaan 25, Heyendaal te Nijmegen. Aanvang 20.00 uur precies.

Programma:

Dr. H. Boersma: Het ontwerpen van plaat-apparaatuur.

S. L. J. Wouters: De behandeling van het parodontale abces.

M. Simon: Endodontische therapie van onvolgroeide frontelementen.

Data volgende klinische avonden: 13 maart (gewijzigde datum) en 29 mei 1980.

KLINISCHE AVOND VOOR TANDARTSEN TE BREDA

Aankondiging programma 22 januari 1980

Op dinsdag 22 januari a.s. zal een klinische avond worden gehouden in het Ignatius-ziekenhuis te Breda.

Programma:

Thema: *Endodontie*.

P. R. Wesselink: Reiniging en vormgeving van het wortelkanaal.

J. M. Genet: Wanneer kan het wortelkanaal worden gevuld?

Agenda

Data der voornaamste wetenschappelijke congressen en vergaderingen in binnen- en buitenland

* Eerste vermelding

1980

17 januari

Klinische avond voor tandartsen in de collegezaal van het Gebouw voor klinische tandheelkunde, Philips van Leydenlaan 25, Heyendaal, Nijmegen. Aanvang 20.00 uur. (Zie ook rubriek **Binnenland**.)

19 januari

Symposion 'De behandeling van de tandeloze patiënt', Ned. Ver. voor Prothetische Tandheelkunde, Vrije Universiteit te Amsterdam. Aanvang 10.00 uur. Inl. secr. Ned. Ver. v. Prothetische Tandheelkunde, Drs. S. E. W. Engels, De Boelelaan 1115, 1081 HV Amsterdam.

19 januari-2 februari

5th International Alpine Dental Conference, Couchevel 1850, Frankrijk. Inl. L. W. Bryer, 24 Cadogan Square, London SW1, Engeland.

22 januari

Klinische avond voor tandartsen in het Ignatius-

ziekenhuis te Breda. (Zie ook rubriek **Binnenland**.)

14 februari

Klinische avond voor tandartsen te Groningen.

25 februari

Klinische avond voor tandartsen in het Tandheelkundig Instituut, Sorbonnelaan 16, De Uithof-Utrecht.

6 maart

Voorjaarsvergadering Ned. Tandheelkundig Genootschap.

18 maart

Klinische avond voor tandartsen in de collegezaal van de Macandra-flat van het ziekenhuis Ziekenzorg, Emmastraat 210, Enschede. Aanvang 20.00 uur.

13 maart (wijziging)

Klinische avond voor tandartsen in de collegezaal van het Gebouw voor klinische tandheelkunde, Philips van Leydenlaan 25, Heyendaal, Nijmegen. Aanvang 20.00 uur.

* 21 maart

Universiteitsdag rijksuniversiteit te Utrecht. Thema: 'Pijn en pijnbestrijding in de tandheelkunde'.

10-12 april

The North Sea Conference on Periodontal Disease, Hotel Munkebjerg, Vejle, Denemarken. Eerste gecombineerde Voorjaarsvergadering van de Britse-, Nederlandse- en Scandinavische Vereniging voor Parodontologie. Inl. secr. W. F. B. de Jong, Grensstraat 5, 1261 GS Blaricum.

18 april

Voorjaarsvergadering Ned. Ver. van Tandartsen, Jaarbeurs congres- en vergadercentrum, Utrecht.

ABONNEMENTSPRIJZEN VOOR 1980

In overleg met de Stichting Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde hebben wij besloten de abonnementsprijzen van dit Tijdschrift voor 1980 te verhogen volgens de richtlijnen van het Ministerie van Economische Zaken.

Met ingang van 1 januari 1980 zullen de normale abonnementsgelden (Benelux, Antillen en Suriname) f 116,80 bedragen, voor abonnees in overige landen f 133,20 en voor studenten en mondhygiënist f 58,40 (alle bedragen incl. 4% B.T.W.).

De uitgever